

ELS NOTARIS DELS BRAÇOS I LES SEVES ACTIVITATS DURANT LES CORTS DE MITJAN SEGLE XVI (1542-1564)

○ JORDI BUYREU I JUAN
UNIVERSITAT DE BARCELONA

La celebració de les Corts a Catalunya era una de les manifestacions més importants de la relació contractual i pactada entre el monarca i els seus vassalls. El fil argumental que tradicionalment ha utilitzat la historiografia catalana en els estudis de Corts ha estat el deteriorament gradual de les relacions entre el sobirà i els braços. Aquest antagonisme va créixer progressivament i finalitzà amb un trencament de relacions d'ambdues parts, ja que durant un segle no s'aprovà cap constitució ni capítol de cort.

Així, doncs, la majoria dels esforços d'investigació han estat encaminats en aquesta direcció i això ha comportat que altres aspectes directament relacionats amb la celebració de Corts quedessin totalment oblidats. Aquest article s'inicia amb la intenció de realitzar una aportació a l'estudi d'aquests temes poc estudiats, essent conscient, però, que probablement només es podrà plantejar l'estat de la qüestió d'alguns d'ells, ja que no és la intenció d'aquest treball –si més no de moment– d'aprofundir en totes aquestes qüestions.

De fet, s'ha de pensar que la celebració de Corts suposava la compareixença d'un gran nombre de gent, que a part d'assistir a les sessions parlamentàries podia convertir-se en escenari de profitoses reunions per tancar pactes o acords. En definitiva, era la manera més econòmica i còmoda de poder estar en contacte amb el major nombre possible de personalitats influents de l'època, ja que hi assistien una part significativa dels estaments eclesiàstics i de la noblesa. A més, també hi eren els síndics de les ciutats i les viles convocades, amb la qual cosa es podien tractar alhora temes que interessessin a diverses comunitats, llimar diferències entre elles o fins i tot afegir-ne. També era una manera de poder establir contacte amb els alts dignataris de la cort de Valladolid que acompanyaven el rei o el príncep, segons qui fos el que presidís les Corts, i fins i tot per poder entrevistar-se amb el monarca o el príncep. S'ha de tenir en compte que hi havia comunitats, estiguessin o no convocades a Corts, que només tenien la possibilitat d'entrar en contacte amb el monarca i presentar-li els seus presents, mercès o queixes en aquestes reunions, ja que la majoria d'universitats no es podia permetre el luxe d'enviar ambaixades a la cort, pel cost econòmic

que això suposava.¹ També era possible la presència de mercaders que s'atansaven fins al lloc on se celebraven les reunions per tancar pactes o arribar a acords de compravenda.

Un altre tema que no ha estat excessivament estudiat és el seguit d'oficials que feien possible el normal desenvolupament de les sessions parlamentàries. Així, per exemple, s'ha prestat poca atenció als notaris, als porters, als habilitadors o als advocats, tots ells oficis cabdals durant la celebració de la Cort. Aquestes qüestions seran les que tot seguit es plan-tejaren en aquesta treball.

Els oficials de Corts

A continuació es farà un petit recorregut per alguns dels càrrecs que quedaven fora de les grans decisions, però que eren imprescindibles per al normal desenvolupament de les sessions.

Així, per exemple, els porters eren dels primers oficials que s'elegien. Se n'escollia un per cada braç i tenien encomanada la tasca de vigilar la porta on estaven reunits els membres del braç, controlant els accessos. També eren els encarregats d'acompanyar les ambaixades que els membres del braç poguessin fer als altres braços o al monarca. Durant les ambaixades solemnes, i sempre dins la forta càrrega simbòlica que acompanyava tots els actes que se celebraven en el període modern, el porter duia una maça de plata que representava l'autoritat i la independència del braç.² A punt de finalitzar la Cort, els braços es reunien per tal d'acordar la remuneració que

1. Aquest era el cas, per exemple, de les valls d'Andorra, que posteriorment es veurà com, tot i no estar convocades a Corts, trobem els seus representants a Montsó per arribar a acords. La ciutat de Tarragona, que assistia sistemàticament a les reunions, tot i no estar convocada, per demanar que fos admesa al llistat de poblacions amb el privilegi d'assistir a les reunions parlamentàries. Arxiu Històric de Tarragona (AHT), *Acords Municipals*, 130, f. 17r. Aquesta vila sol·licità la seva admissió periòdicament des de 1283. Eva SERRA (coord.), *Cort General de Montsó (1585) Montsó-Binéfar. Procés familiar del braç reial*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2001. També el cas de l'illa de Mallorca, que el 1552 trameté un síndic perquè sol·licités al príncep Felip ajuda per poder fortificar el territori. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), *Generalitat*, 1035, f. 59r.-60r.

2. Lluys DE PEGUERA, *Practica, forma, y estil, de celebrar Corts Generals en Catalunya, y materias incidentes en aquellas*, Madrid: Generalitat de Catalunya; Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 1998, p. 26; Víctor FERRO, *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic: Eumo, 1987, p. 214-215.

havia de rebre cadascun dels oficials que havia participat en el desenvolupament de la reunió legislativa. Aleshores, el desembre de 1547, els integrants dels braços estipularen donar el salari acordat en funció del temps que duraren les reunions. Aleshores decidiren que «[...] *sien donades y pagades a Pere Montfor, del stament eclesiàstich, a Barthomeu Feliu, del militar, y Anthoni Arcs, del bras reyal de la dita Cort, porters, y als dits staments y brassos [...] cent sinquanta florins o per la valor de aquells quaranta una lliura, sinch sous barcelonesos per rahó de dues terces de llur offici de porters [...]*».³ El desembre de 1552 es realitzà la mateixa operació per als porters d'aquella Cort. Cadascun dels porters tenia assignat un salari de 100 florins d'or a l'any, que havia de pagar el General de Catalunya.⁴

Un altre dels oficials imprescindibles per al desenvolupament de les sessions eren els advocats dels braços. Aquests tenien la tasca fonamental d'orientar, defensar i assessorar els interessos del braç, que servien des d'un punt de vista legal i jurídic.⁵ Normalment s'elegien dos advocats per cada braç, sabent que el seu coneixement de les lleis de la terra i del funcionament de les Corts seria essencial perquè els integrants dels braços traguessin el màxim profit dels mecanismes legals que tenien al seu abast, i aconseguissin així un elevat nombre dels propòsits inicialment previstos. El salari que percebien aquests oficials era superior al que ja s'ha exposat més amunt amb els porters, a causa d'una major preparació i d'una responsabilitat més elevada per part dels lletrats. Tenien estipulada una remuneració de 200 florins d'or a l'any i rebien la part proporcional a aquesta quantitat en funció de la durada de les reunions.

És evident, però, que podia haver-hi novetats en les disposicions inicials, a causa, per exemple, d'una malaltia. Així, el 1547, un dels advocats del braç reial, Dionís de Clariana, s'hagué d'absentar de l'escenari de la Cort per qüestions de salut i ja no es pogué reincorporar de nou a la seva feina, així que hagué d'ésser substituït per un altre advocat.⁶ En el mateix context de 1547, i en l'últim tram de la Cort, els braços es disposaren a pagar els honoraris dels seus advocats a partir dels diners de la Diputació General, que era l'encarregada de sufragar totes aquestes despeses de per-

3. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), *Corts*, 68, f. 124r.-125r.

4. ACA, *Generalitat*, 1035, f. 205v.-206r.

5. DE PEGUERA, *Practica, forma y estil...*, p. 26; FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 214-215.

6. AHCB, *Corts*, 68, f. 123r.-124r.

sonal. Els advocats d'aquelles Corts van ser Francesc Solsona, canonge de la Seu de Barcelona, i Jeroni Mahull, canonge de la Seu de Lleida, per l'estament eclesiàstic; Bernabé Serra, de la ciutat de Barcelona, i Pere Robio, de la ciutat de Lleida, per l'estament militar. Els tres lletrats de l'estament reial, a causa de la indisposició d'un ells, foren Dionís de Clariana, de la ciutat de Barcelona; Francesc Botella, de la ciutat de Lleida, i Joan Amich, de la ciutat de Tortosa.⁷ A la Cort de 1552 es repetí el mateix procediment, però sense que aquesta vegada s'absentés ningú per raons de malaltia. La remuneració fou exactament la mateixa que en l'anterior reunió, i alguns dels presents el 1547 repetiren el 1552. Així, doncs, Guillem Cassador, abat de Sant Feliu de Girona i procurador del Bisbe de Barcelona, i Joan Dimas Loris, procurador del Bisbe de Vic, foren els advocats del braç eclesiàstic. Per l'estament militar, hi hagué Pere Camps i Jaume Claret. Pere Robio i Dionís de Clariana foren els advocats del braç reial.⁸ En canvi, només una de les persones citades fins ara realitzà novament la funció d'advocat durant la Cort de 1563-64, per bé que ens hàgim de remuntar gairebé 20 anys enre-re. Així, pel braç eclesiàstic hi hagué Garau Vilana i Paulo Pla, tots dos canonges de la Seu de Barcelona. El braç militar estava representat per Bernabé Serra i Miquel Pujades i l'assessorament legal del braç reial estigué de nou a càrrec de tres persones, Josep Montaner, Bernat Joan Pole i Joan Cella, tots tres ciutadans de Barcelona.⁹

Uns altres oficials que s'escollien només iniciar la Cort eren els promovedors. Aquests també eren indispensables perquè actuaven com a portaveu de cadascun dels braços i establien relacions amb els altres braços. La seva funció era força important, perquè els estaments s'havien de posar d'acord per poder avançar en les diverses etapes de la Cort o per pressionar el monarca perquè escoltés les seves reivindicacions.¹⁰ Normalment s'escollia un promovedor per cada braç, bé que durant la Cort de 1547 el braç reial en tingué dos. El salari era el mateix que el dels advocats, és a dir, 200 florins d'or a l'any, que els els pagaven en relació amb el temps que durava la Cort. D'aquesta forma, els promovedors de 1547 foren Joan Torrell, canonge de Girona, per l'estament eclesiàstic; per l'estament mili-

7. AHCB, *Corts*, 68, f. 124r.-125r.

8. ACA, *Generalitat*, 1035, f. 204.

9. ACA, *Generalitat*, 1038, f. 251v.-252r.

10. DE PEGUERA, *Practica, forma y estil...*, p. 26; FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 214-215.

tar fou elegit Francesc Setantí i, finalment, per l'estament reial s'encarregaren de l'ofici de promovedor Galcerà Carbó Falset i Ombrau, ciutadà de Barcelona, i Joan Noguer, ciutadà de Perpinyà. El fet que el braç reial tingués dues persones que feien les funcions de promovedors no suposà un augment de les despeses de la Cort, ja que es repartiren el salari d'aquest ofici entre les dues persones.¹¹ El 1552 es repetí una operació semblant, per bé que aquesta vegada hi hagué un sol promovedor per cada braç. Així, Francesc Solsona, canonge del capítol de la Seu de Barcelona, fou el promovedor del braç eclesiàstic; pel braç militar fou elegit Francesc Antoni Setantí i, finalment, Jaume Pau Çapila, ciutadà de Barcelona, fou el promovedor del braç reial.¹² El 1563-64 realitzaren aquesta tasca les següents persones: el promovedor del braç eclesiàstic fou Antoni Llorens Valentí, abat de Camprodon; Nicolau Mahull s'encarregà de fer aquestes funcions pel braç militar i, novament, en l'estament reial, s'encarregaren de fer aquesta feina dues persones: Pere Ferreres, ciutadà de Barcelona, i Joan Puig, ciutadà de la vila de Perpinyà.¹³ De vegades se'ls avançava el salari que havien de cobrar. D'aquesta forma, Miquel Ciurana, regent dels comptes del General i que era la persona enviada per la Generalitat a Montsó, lliurà al principi de juliol la quantitat de 41 lliures i 5 sous a Francesc Setantí com a retribució del primer trimestre.¹⁴

Un altre càrrec que era imprescindible per al desenvolupament de la Cort eren els habilitadors. Aquests tenien la funció de comprovar tota la documentació que portaven els assistents a les reunions parlamentàries. Havien de verificar si tothom que participava a la Cort ho podia fer i si els poders de procura que portaven alguns dels assistents, en representació d'altres persones convocades, eren vàlids. Cada braç elegia 3 habilitadors, que juntament amb els 9 que escollia el sobirà eren els 18 membres que estaven encarregats de realitzar aquesta tasca. El salari que rebien aquests individus era de 30 florins d'or i no estava en relació amb el temps que durés la Cort, ja que se'ls retribuïa per realitzar una funció determinada, habilitar les persones que havien de participar en les sessions, la qual cosa

11. AHCB, *Corts*, 68, f. 124r.-125r.

12. ACA, *Generalitat*, 1035, f. 205r.

13. ACA, *Generalitat*, 1038, f. 251v.-252r.

14. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), 361/86. No se sap si aquesta era una pràctica habitual o si només es feia en casos puntuals. Entre els promovedors només s'ha localitzat aquest cas i, entre els habilitadors, com es veurà tot seguit, algun cas més.

era totalment independent de la durada de la Cort. Tant els 9 oficials nomenats pel rei com els 9 oficials nomenats pels braços rebien les remuneracions de la Diputació del General. A la Cort de 1552, els habilitadors de la part reial foren: Maties Sorribes, abat de Sant Salvador de Brea; Francesc de Gralla i Desplà, mestre racional; Miquel Terça; Francesc Giginta; Francesc Muntaner, regent de la Cancelleria; Estebe Puig, advocat fiscal; Miquel Terça, jutge de cort; Guillem Guirzes, regent de la Tresoreria, i Joan Antoni Devi, algtzir reial. Els altres 9 habilitadors, elegits pels braços foren: pel braç eclesiàstic, Arcàngel Mercader, abat o comendatari perpetu del monestir de Sant Martí de Cuixà; Perot de Castellet, canonge, sagristà i síndic del capítol de la Seu de Tarragona, i Onofre Dario, monjo i abat del monestir de Poblet. Pel braç militar, foren elegits Serafí de Çarrós, òlim de Centelles, Francesc Pou i Sancliment Prunera. Finalment, pel braç reial, foren escollits Rafael Agullana, de Girona; Melcior Monyós, de Lleida, i Miquel Figueres, de Granollers.¹⁵ En el cas dels habilitadors també es pot constatar que a algunes persones se'ls avançaren els diners. Així, el 3 d'agost de 1552, de part de Miquel Ciurana, regent dels comptes del General, se li avançaven a Serafí Çarrós, òlim de Centelles, la quantitat de 16 lliures i 10 sous, que era l'equivalent als 30 florins d'or que havia de rebre en un futur en concepte de salari.¹⁶ El 26 de setembre de 1552, es produí la mateixa situació, ja que novament Miquel Ciurana avançava els diners corresponents al salari d'habilitador a Onofre Dario.¹⁷ Dos dies després es reproduí el mateix fet amb Melcior Monyós¹⁸ i l'11 d'octubre amb Francesc Pou.¹⁹

La importància dels notaris a les Corts

Del llistat d'oficials que s'han anat revisant a les pàgines precedents, queden per citar els notaris, que tot i que era el primer càrrec que s'elegia a la Cort, s'ha deixat voluntàriament per al final.²⁰ Precisament aquest col·lectiu professional fou notícia a Catalunya entre els segles XV-XVII a

15. ACA, *Generalitat*, 1035, f. 203r.-204r.

16. AHPB, 361/86.

17. AHPB, 361/86.

18. AHPB, 361/86.

19. AHPB, 361/86.

20. FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 213-214.

causa de les creixents tensions que hi hagué entre els notaris públics i els notaris reials, i aquestes controvèrsies arribaren al punt més àlgid durant el segle XVII. En els anys que són objecte d'estudi en aquest treball es produïren debats importants per aquesta qüestió. A més a més, s'ha de remarcar que aquest període engloba l'any de creació del Col·legi de Notaris Reials.²¹ A partir d'aleshores, els notaris reials també procedeixen a regular el seu funcionament i a posar proves d'accés a la professió. Tot això esdevingué que s'iniciés un intens debat entre ambdós col·lectius, amb enfrontaments temàtics per temes com ara la història, l'antiguitat, la noblesa i les competències dels dos col·legis. Les discrepàncies finalitzaren amb el decret de Nova Planta.²²

Precisament aquest seguit de discrepàncies també queden reflectides durant la celebració de les Corts del període estudiat. Així, per exemple, durant la cort de 1547 ja hi hagué una picabaralla entre els notaris públics i els notaris reials, a causa de l'acusació per part dels primers de la menor preparació en l'ofici notarial que tenien els segons, o de la major antiguitat en l'ofici dels uns o dels altres.²³ De fet, era lògic que durant les sessions parlamentàries apareguessin aquest tipus de temes, ja que aquesta activitat professional, com totes les altres, requeria que es legislés a la Cort.²⁴

Els notaris ja tenien un paper primordial durant els preparatius de la Cort. En principi, tots els membres convocats tenien l'obligació d'assistir a Corts. L'absència de les reunions només es justificava a conseqüència d'un impediment «*vergonyós, danyós o perillós*», però des de 1359 no era obligació manifestar la causa de dit impediment.²⁵ És a partir d'aquest moment que sota una aparent malaltia s'encobreixen altres causes, com per exemple l'elevat cost econòmic que implicava el viatge i la manutenció

21. Jordi GÜNZBERG i MOLL, «Els enfrontaments entre les corporacions notariales barcelonines a l'època moderna», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* (Barcelona), XVIII (2000), p. 259-271.

22. GÜNZBERG i MOLL, «Els enfrontaments entre les corporacions...».

23. AHCB, *Registre Deliberacions*, 59, f. 39v.-41r; AHCB, *Corts*, 68, f. 48r.-49r. Sobre les qüestions referents a la menor preparació dels notaris reials, GÜNZBERG i MOLL, «Els enfrontaments entre les corporacions...», p. 259-271.

24. A més de la Cort, el monarca també podia regular activitats professionals mitjançant l'atorgament de privilegis reials. Sobre els notaris, es pot consultar Jordi GÜNZBERG i MOLL, «L'instrument notarial a l'època moderna (segles XVI i XVII)», a *Actes del II Congrés d'Història del Notariat català*, Barcelona: Fundació Noguera, 2000, p. 313-342.

25. FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 200.

mentre durava la Cort o la inexistència d'uns interessos consistents per ser-hi presents, entre d'altres. Ara bé, les persones convocades que no assistien a la reunió parlamentària podien enviar un procurador perquè actués en nom seu. Era en aquest moment quan aquests individus utilitzaven els notaris que havien de prestar els serveis en els braços de la Cort, per tal d'assegurar-se que els habilitadors no posarien entrebancs en l'admissió dels respectius procuradors. Així, a les Corts de 1552, un total de 156 membres anaren representats per un procurador.²⁶ D'aquests, 93 passaren durant el mes de juny d'aquell any per la notaria de Joan Monjo o li enviaren la documentació pertinent per correu.²⁷ El motiu era justificar la seva absència a la Cort davant del notari que actuaria com a escrivà del braç militar.²⁸ Aquest desplaçament a Barcelona pels qui no hi residien o fins i tot l'enviament del document que ja havia ratificat un altre notari a Joan Monjo tenia la clara intencionalitat de donar més versemblança a la renúncia i augmentar les possibilitats que, un cop iniciada la Cort, els habilitadors no invalidessin per qualsevol raó el document realitzat prèviament.²⁹

D'una banda s'ha de pensar que l'escrivà del braç era el primer funcionari que s'elegia una vegada s'havien inaugurat les sessions,³⁰ que alhora –com s'acaba de veure– ja portava una gran part de la documentació referent als membres absents. De l'altra, ¿com es podien posar en dubte els documents que aportava, qui després ratificaria i autenticaria tots els acords que prendrien els membres del braç militar durant el desenvolupament de les Corts? De fet, el desplaçament que feien prèviament a Barcelona, els qui decidien absentar-se de la Cort havia de servir per a manifestar alguna possible reivindicació que el seu substitut pogués plantejar a les sessions –en el

26. Joan Lluís PALOS, *Catalunya a l'Imperi dels Àustria*, Lleida: Pagès editors, 1994, p. 270.

27. AHPB, 361/86.

28. Tothom sabia qui seria l'escrivà del seu braç, ja que en condicions normals es ratificava el que havia estat en la Cort anterior. FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 213-214.

29. D'aquesta manera, un cop acceptada la seva renúncia, els procuradors podrien utilitzar els vots dels absents sense cap tipus de problema. A més, en el cas que algú volgués presentar-se a la Cort durant la celebració, s'havia d'haver inscrit per procura i ésser acceptat pels habilitadors.

30. Els primers oficials que s'elegien eren el porter i el notari. Oriol OLEART I PIQUET, «Els notaris dels braços de la Cort General de Catalunya al segle XVI», a *Estudis sobre la història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*, Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 188-189.

cas que aquest estigués domiciliat a Barcelona— i per signar la procura davant el futur escrivà del braç. En definitiva, sortia més a compte el desplaçament a Barcelona per un o dos dies, que no pas una llarga estada a Montsó.

Hi havia un notari per a cadascun dels tres braços, amb la tasca principal de deixar constància escrita de tot el que succeïa entre els assistents de cada braç i, a més, el notari donava fe i certificava tot allò que prèviament havia deixat anotat sobre el procés de l'estament. Posteriorment, cada notari havia de lliurar tota la documentació de la Cort perquè quedés guardada a l'arxiu de l'estament, custodiada per la Diputació del General, per poder ésser consultada en el futur, bé que no sempre es lliurava en els terminis establerts. A més, els notaris tenien altres tasques, potser més secundàries, però no per això menys importants. Així, per exemple, rebien el jurament dels que ja havien estat habilitats per a la Cort, es reunien els tres notaris dels braços per intentar arribar a acords sobre els capítols que s'havien de consensuar per tal de presentar-los al monarca o tenien cura dels documents del braç, que s'acostumaven a guardar en una caixa, de la qual s'encarregava el porter.³¹ El salari de les persones que ostentaven el càrrec de notari era el mateix que el dels advocats o que el dels promovedors, és a dir, 200 florins d'or l'any, que cobraven en proporció del temps que s'allargava la Cort. Per exemple, en el 1542, els notaris cobraren 50 florins d'or.³² La durada de la Cort de 1547 fou el doble que l'anterior i se'ls pagà conforme a 2 trimestres.³³ El mateix import reberen els escrivans de cada braç durant la reunió parlamentària de 1552.³⁴ El 1563-64, «[...] *de les pecúnies del dit General sien donades y pagades a Francesch Sunyer, del bras eclesiàstich, a Jaume d'Encontra, del bras militar, a Michael Joan Cellers, del bras Real de la dita cort, scrivans y notaris públichs de Barchinona, cent cinquanta florins de la sobre dita valor, és a saber, a quiscú d'ells quaranta una lliures y sinc sous barcelonesos* [...]».³⁵ Ara bé, a més de l'assignació que rebien per la seva feina a la Cort, els integrants d'un braç podien acordar concedir al seu notari una aportació suplementària. Aquest fou el cas del notari del braç militar a la Cort de 1563-64.³⁶ Aquests oficials

31. OLEART I PIQUET, «Els notaris dels braços...», p. 185-207.

32. ACA, *Generalitat*, 1022, f. 78.

33. OLEART I PIQUET, «Els notaris dels braços...», p. 199.

34. ACA, *Generalitat*, 1035, f. 205v.

35. ACA, *Generalitat*, 1038, f. 252r.

36. OLEART I PIQUET, «Els notaris dels braços...», p. 202.

tenien l'ajut d'un escriptent que s'encarregava de fer les feines més laborioses i que no tenia assignat cap tipus de salari. Al final de la Cort, demanaren una assignació pecuniària per la feina feta.³⁷

Tot seguit se citaran els notaris que estigueren encarregats de les tasques de certificar i donar fe de tot el que es feia en el si dels braços durant les Corts dels anys centrals del segle XVI. Així, el 1542 el notari del braç eclesiàstic fou Francesc Sunyer. Es desconeixen les raons exactes per les quals en el braç militar n'hi hagué dos, Miquel Joan Riera i Joan Monjo, però probablement fou per qüestions de salut. En el braç reial es designà a Rafael Puig.³⁸

En principi, si no hi havia cap impediment ni enrenou, els notaris repetien el càrrec durant la celebració de la Cort següent.³⁹ El 1547, pel braç eclesiàstic ocupà aquest càrrec Francesc Sunyer i, pel braç militar, Joan Monjo. Ara bé, en el braç reial sí que hi hagué novetats: en un principi es nomenà Rafael Puig,⁴⁰ però una malaltia l'obligà a absentar-se de Montsó i ja no es pogué reincorporar a la seva feina. El substituïren Joan Lunes i Jeroni Paver.⁴¹ De fet, aquesta substitució portà algunes desavinences en el si del braç reial. Al final d'agost ja feia dies que Rafael Puig estava malalt i de forma provisional s'encarregaven de la seva feina el notari del braç eclesiàstic Francesc Sunyer i Agustí Mas, escrivà de manament i gendre del malalt. Una vegada els metges determinaren que era recomanable que s'absentés de Montsó per poder curar la malaltia, Rafael Puig s'afanyà a demanar permís per poder deixar la Cort i recomanar les persones que l'havien de substituir. Aleshores demanà que el reemplaçessin en les seves funcions dues persones: Jeroni Paver, notari de Barcelona que altres vegades ja havia executat aquesta feina, i Agustí Mas, el seu gendre. A més, també citava que es mantingués en el càrrec el que fins aquell moment havia estat el seu ajudant, Francesc Palou. Finalment els integrants del braç seguiren parcialment les recomanacions de Rafael Puig i designaren Jeroni Paver com a notari del braç i Francesc Palou com el seu ajudant. En canvi, desestimaren la possibilitat de nomenar també el seu gendre, ja que al·legaren que era oficial reial.⁴² Sembla ser que aquesta elecció no fou ben vista per la ciu-

37. OLEART I PIQUET, «Els notaris dels braços...», p. 193.

38. ACA, *Generalitat*, 1022, f. 78.

39. FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 214.

40. AHCB, *Corts*, 68, f. 9.

41. AHCB, *Corts*, 68, f. 124r.-125r.

42. AHCB, *Corts*, 68, f. 47r.

tat de Barcelona, ja que la vint-i-quatrena pretenia que fos una altra la persona designada per desenvolupar les tasques de notari pel braç reial. Vist això, els integrants de la vint-i-quatrena i els consellers començaren a pressionar perquè fos Joan Lunes, notari i sotssíndic de Barcelona, la persona que substituís Rafael Puig.⁴³ Així, doncs, Joan Lunes es traslladà a Montsó, ja que a Barcelona s'estava convençut que, una vegada arribés a la Cort, aconseguiria que es destituís Jeroni Paver per nomenar-lo a ell en el càrrec de notari.⁴⁴ La ciutat comtal, amb la designació de Jeroni Paver, se sentí agreujada, car normalment el notari del braç reial era l'escrivà major de Barcelona, que alhora era el secretari dels síndics de la ciutat.⁴⁵ Aquesta realitat, però, no es complia amb la designació del darrer notari del braç i és per això que els consellers i la vint-i-quatrena començaren a pressionar. Finalment, els barcelonins imposaren part del seu criteri i Joan Lunes fou acceptat com a notari del braç reial, però amb el compromís de treballar conjuntament amb Jeroni Paver, que era en definitiva qui havia estat escollit prèviament, bé que amb una certa superioritat institucional per part de Joan Lunes.⁴⁶ A les acaballes de la Cort, el salari que es lliurà per la feina que efectuaren els notaris es repartí en parts proporcionals, i Rafael Puig cobrà el primer trimestre i Joan Lunes i Jeroni Paver la retribució corresponent al segon trimestre i que hagueren de repartir-se.⁴⁷ Aquest fet demostra la influència que tenia la ciutat de Barcelona en el si del braç reial i que de vegades la portava a actuar amb certa prepotència, tenint en compte només els seus interessos.

Durant el 1552, el notari del braç eclesiàstic fou Francesc Sunyer. Joan Monjo exercí el càrrec de notari en el braç militar i l'escrivà del braç reial fou Joan Jeroni Canyelles. Aquests reberen exactament el mateix salari que s'havia acordat a les altres Corts.

Finalment, els notaris de la cort de 1563-64 foren: Francesc Sunyer, que fou designat pel braç eclesiàstic; Jaume d'Encontra, elegit escrivà del

43. AHCB, *Registre Deliberacions*, 59, f. 43r.-44r.

44. Joan Lunes era sotssíndic en aquell moment i, per tant, representava la ciutat en les causes judicials. FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 162. A més, Joan Lunes coneixia perfectament el funcionament de la Cort, perquè a l'anterior reunió parlamentària havia estat síndic de la ciutat. ACA, Reial Cancelleria, *Processos de Cort*, 45, f. 36v.

45. FERRO, *El Dret Públic Català...*, p. 213-214.

46. AHCB, *Corts*, 68, f. 66v.

47. AHCB, *Corts*, 68, f. 124r.-125r.

braç militar,⁴⁸ i Miquel Joan Cellers estigué exercint les mateixes tasques en el braç reial.⁴⁹

La funció dels notaris era primordial per al desenvolupament de la Cort i, per tant, tenia un pes específic important. Ara bé, els notaris compaginaven la feina que generava la Cort amb les tasques pròpies del seu ofici en l'àmbit de la societat, les quals eren la seva principal font d'ingressos en els períodes en què no se celebraven reunions parlamentàries, i això suposava la major part del temps que exercien la seva professió. D'una banda, estaven al corrent dels assumptes que s'originaven a la mateixa Cort, dels quals es tractarà en el següent apartat. De l'altra, els notaris dels braços de la Cort de vegades no tancaven els seus despatxos professionals, encara que hi estiguessin allunyats, perquè seguien atenent els seus clients.⁵⁰

En principi, i pel que s'ha pogut constatar a la documentació de l'etapa estudiada, els notaris havien d'estar-se a Montsó mentre se celebrava la Cort, ja que en els casos de malaltia s'ha observat la rapidesa amb què es nomenà un substitut. Però això no treu que algun d'ells pogués seguir mantenint el seu despatx professional obert, regentat per un auxiliar o un altre notari, ja que segurament no es podien permetre el luxe de tenir tancat durant un llarg període de temps el que era la seva principal font d'ingressos. Tot i aquesta hipòtesi, al meu entendre lògica, no s'ha localitzat cap cas en el qual es pugui constatar aquest fet.

Ara bé, s'ha arribat a l'anterior hipòtesi a partir d'un altre supòsit que sí que ha estat constatat a partir de la documentació. S'ha observat en els paràgrafs anteriors que, per diverses raons, de vegades hi hagué dos notaris per realitzar les tasques pròpies d'un mateix braç. Aquest fet donava un marge, més que acceptable, perquè els notaris poguessin atendre altres persones que no s'estiguessin a Montsó i poguessin desplaçar-se així a Barcelona, i amb la seguretat que els assumptes de la Cort quedaven atesos per l'altre notari que restava pendent de les qüestions del braç al qual havien estat assignats. Així, a tall d'exemple es pot citar el cas de la Cort de 1542, on, com ja s'ha esmentat, en el braç militar s'assignaren dos notaris: Miquel Joan Riera i Joan Monjo. Doncs bé, Miquel Joan Riera, el 28 de juliol d'aquell any, redactà un document a la vila de Montsó, però tres dies després, el 31 de juliol, estava a Barcelona, on deixà constància d'un altre docu-

48. OLEART I PIQUET, «Els notaris dels braços...», p. 201.

49. ACA, *Generalitat*, 1038, f. 4r.-5v.

50. En el període estudiat, tots els notaris dels braços estaven instal·lats a Barcelona.

ment.⁵¹ El mateix Joan Miquel Riera, tan sols un mes després, tornava a protagonitzar un fet similar. L'1 de setembre oficialitzava a Montsó un document de procura de Joan de Montcada, comte d'Aitona, per a Francesc Oros⁵² i el 5 de setembre es localitza un altre document generat pel mateix notari, però aquesta vegada realitzat a la ciutat de Barcelona.⁵³

De ben segur que no es pot generalitzar, ja que s'hauria d'estudiar de forma exhaustiva cada cas i probablement es trobarien moltes excepcions, però sembla evident que els notaris, quan podien o se'ls autoritzava, es dedicaven a assumptes totalment aliens a la Cort i que responien a les seves tasques de notari.

Els integrants dels estaments no solament acordaven el salari de cadascun dels oficials, tal com s'ha vist a les pàgines precedents, sinó que també pactaven qualsevol tipus de despesa que es pogués produir en el si de la Cort. Per exemple, durant la celebració de 1552 es resolgué lliurar la remuneració pertinent a la senyora encarregada de netejar les sales on es reunien els braços a la vila de Montsó.⁵⁴

L'activitat econòmica generada per la Cort

En aquest apartat es farà referència a les actuacions que realitzaven els notaris durant les reunions parlamentàries, però que eren independents de les funcions que tenien encomanades mentre se celebrava la Cort. De fet, la feina que de forma indirecta els reportava la Cort s'iniciava abans que s'inauguessin les sessions. Ja s'ha pogut constatar en pàgines precedents que els notaris que havien de fer les funcions d'escrivans dels braços, uns dies abans de l'inici de la Cort, incrementaven de forma desmesurada la clientela. Això era conseqüència de la possibilitat que tenien els convocats en el braç militar d'excusar la seva assistència, delegant el seu vot en una altra persona, que seria la que es desplaçaria fins a l'escenari parlamentari.

Un altre motiu pel qual s'incrementava l'activitat laboral dels notaris els dies previs a l'inici de les sessions era conseqüència de la presentació dels greuges en l'escenari parlamentari. Si algun dels cavallers que no assistia

51. AHPB, 341/36.

52. AHPB, 341/36.

53. AHPB, 341/49.

54. ACA, *Generalitat*, 1035, f. 220v.

a la Cort havia de presentar algun greuge particular, havia de firmar el corresponent document de procura, delegant en una altra persona els poders per poder presentar la corresponent reclamació. És a dir, per exemple el 1542, Lluís Vilana, davant de Francesc Sunyer, que havia de ser el notari del braç eclesiàstic, delegava en el seu fill Joan Vilana i en Miquel Vilarassa els poders per presentar un greuge a la Cort que s'havia d'inaugurar uns dies després a Montsó.⁵⁵ Però és que fins i tot quatre anys abans de la celebració de les reunions parlamentàries, Francesc Sunyer ja tenia clients que estaven directament relacionats amb aquest fet. Efectivament, el primer de juny de 1538, Felip de Cervelló signà un document de procura davant qui havia de ser un dels notaris dels braços en les properes Corts, perquè Joan Bonaventura de Gualbes el representés a l'hora d'interposar un greuge davant l'Emperador.⁵⁶ En aquest cas, l'absència de Felip de Cervelló era conseqüència de la seva partida en direcció a Mallorca, per tal d'ocupar el càrrec de lloctinent general d'aquell regne.⁵⁷ Deixava, així, l'assumpte ben lligat, ja que presumiblement ell no estaria en la propera celebració de la Cort del Principat. L'assumpte no era per menys, ja que Felip de Cervelló reclamava una quantitat més que acceptable en aquell greuge.⁵⁸

Als notaris no solament se'ls incrementava la feina que estava indirectament relacionada amb l'activitat de les Corts abans que se celebressin, sinó també durant el transcurs d'aquestes. Ja s'ha esmentat anteriorment que les reunions parlamentàries servien també com un important punt de trobada per efectuar negocis, pactes o acords entre els convocats a les sessions. En definitiva, tot això feia que, entre els convocats que assistien a les sessions i els que no estaven convocats però que s'hi presentaven per diverses raons, tot plegat suposés un gran nombre de persones que es trobaven a la vila de Montsó. Tots ells, si arribaven a algun tipus d'acord, necessitaven la presència d'un notari per ratificar el pacte. És clar que aquests notaris no eren sinó els que estaven realitzant les tasques d'escriure en cadascun dels tres braços.

55. AHPB, 326/142.

56. AHPB, 326/142.

57. Rogelio PÉREZ BUSTAMANTE, *El gobierno del Imperio español*, Madrid: Comunidad de Madrid, 2000, p. 136-137; Josep JUAN VIDAL, *El sistema de gobierno en el reino de Mallorca (siglos XV-XVII)*, Mallorca: El Tall, 1996, p. 158-159.

58. ACA, *Generalitat*, 1086, f. 10.

És, doncs, a partir d'aquesta realitat que s'ha pogut fer un estudi d'alguns dels acords que es realitzaren en el si de la Cort, encara que malauradament només es disposa d'una part de la informació i de l'activitat econòmica que implicaven aquests pactes. De vegades, l'escenari de la Cort s'utilitzà per solucionar antics plets o conflictes, com fou el cas del generat entre la Generalitat de Catalunya i Joan de Montcada, comte d'Aitona, que es resolgué el 1542 a Montsó, a partir de la decisió que prengueren els braços per solucionar aquell tema.⁵⁹ A la Cort de 1547 també s'arribà a la finalització de la disputa que mantenien el reverend Andreu Claverol, canonge de la Seu de Lleida, i Jaume Joan Juneda, donzell de la vila de Montsó, mitjançant la concòrdia arbitrada per Matias Moncayo i per la qual es condemnava Andreu Claverol a pagar una quantitat de diners a Jaume Joan Juneda.⁶⁰ El 1552, novament es troba un exemple de reconciliació entre dues parts: el 9 d'agost d'aquell any, es dictà una sentència arbitral entre Dídac d'Olmedo, senyor de Vernet, d'una part, i les valls d'Andorra, de l'altra part, realitzant les pertinents funcions d'àrbitre Francesc Meca.⁶¹ En aquelles mateixes Corts, però el 16 de novembre, s'aconseguí un altre acord que posava fi a tensions entre dues parts. Aquesta vegada fou entre Tomàs Costa, abat comendatari de Sant Sadurní de Cabanyals a Montsó, de l'orde de Sant Benet a la diòcesi d'Urgell, i Joan Meca, senyor de Montfalcó a la vegueria d'Urgell: hi actuà com a àrbitre Esteve Naves, ciutadà de Barcelona.⁶²

Una altra possibilitat era que durant la Cort es comencessin conflictes que probablement després acabarien a la via judicial. Aquest és el cas de Francesc de Vallgornera i de Montagut, de la vegueria de Girona, que autoritzà mitjançant procura Janfrido Traginer, de la ciutat de Barcelona, per representar-lo en un possible litigi amb el duc de Cardona.⁶³

Fins ara s'han vist exemples on l'escenari de les Corts servia per a iniciar conflictes, per a reconciliar parts enfrontades o per a arribar a acords que, amb la pressió de la presència del monarca, s'utilitzaven per a finalit-

59. ACA, Generalitat, *Deliberacions*, 128, f. 22v.-23v.

60. AHPB, 361/94.

61. AHPB, 361/86. En aquest cas, es pot observar de nou el que s'ha explicat anteriorment: les valls d'Andorra, que no estaven convocades a Corts, aprofitaven la celebració d'aquestes per fer públics els seus problemes i intentar solucionar-los.

62. AHPB, 361/86.

63. AHPB, 361/86.

zar antics plets i assegurar, així, una mica més la tan desitjada pau social que els habitants del Principat anhelaven, ja que de vegades aquests conflictes estaven relacionats amb el problema del bandolerisme. Tot seguit es presentaran uns altres tipus d'acords que es realitzaren mentre se celebrava la Cort. Aquests eren de caire econòmic i amb ells es pretén demostrar la importància de les reunions parlamentàries, tant des del punt de vista institucional com des del punt de vista social i econòmic, ja que sens dubte servien de punt de trobada per a molts aspectes de la realitat de l'època, entre els quals tenia un paper molt destacat la vessant econòmica.

Així, per exemple, durant la Cort de 1552 es tanca un negoci en el qual estan involucrats Joan Miquel Simó, senyor de la baronia d'Yterri i Monteleon, en el regne de Sardenya, i residint normalment al castell de Càller, encara que en aquelles dates es trobava a Montsó, i Guillem Guirzes, regent de la Tresoreria de Catalunya, pel qual s'han de lliurar 424 lliures i 16 sous en la propera fira que se celebri a Medina del Campo.⁶⁴

El mes d'octubre de 1552 s'acordava un altre negoci entre quatre persones que estaven en aquells moments a Montsó. El document explicava que «[...] *En la companyia unida y comensada ab lo adjutori y directió de Nro. Sor. Déu en y sobre un càrrech y molts faedors per Alexandria de moltes sorts de robes y thexits de les d'Alexandria y sa terra per y entre lo magnífich mossèn Setantí, abitant en la ciutat de Barchinona, y moss. Juanot Santafe, abitant en la villa de Falset, y mossèn Berthomeu de Puixnidó, abitant en la ciutat de Barcelona, y mossèn Francesch Deuder, abitant en la mateixa ciutat, tots quatre companys y tots prinsipals estan fets concertats y apuntats y concordats los capítolls eh avinenses deval scrites y mencionades tot dol, frau y engany remogut y cesant com se segueix [...]*».⁶⁵ De fet, és un llarg document que deixa constància de tots els mínims detalls que relacionaven els quatre socis entre ells, el que havia d'aportar cadascú i els treballadors encarregats de realitzar el comerç amb els productes estipulats.

Tot i aquests exemples, la major part de la documentació consultada als protocols notariais només dóna una part de la informació. Exactament deixa constància de la multitud de documents de procura que s'expedeixen a Montsó per la persona que estava en aquells moments a la Cort, que és qui realitzava el negoci o el tracte donant poders perquè un procurador seu, que podia estar o no en l'escenari de la Cort, s'encarregués de cobrar

64. AHPB, 361/86.

65. AHPB, 361/103.

una quantitat de diners que es devien a la persona a qui ell representava. Així, doncs, es pot constatar que s'efectuaven nombroses relacions comercials entre els assistents a Corts, però no es pot identificar el tipus de tracte, sinó només de vegades l'import pel qual es realitzava.

A partir d'aquesta realitat parcial, es poden posar nombrosos exemples, com ara el del comte d'Aitona, que el 28 de juliol de 1552 autoritzà un criat seu, Gaspar Lladesmo, que de qualsevol majoral, pastor, governador, administrador o qualsevol altra autoritat recuperés tots i cadascun dels seus ramats o altres animals.⁶⁶ Un altre exemple és el del ciutadà de Barcelona Pere Camps, que el 1552 es trobava a Montsó i el 9 d'agost d'aquell any va autoritzar la seva muller Francina Camps, el seu germà Tomé Camps, la seva mare i el prevere Serafí Arasdovelles, que en aquells moments estaven absents de la vila de Montsó, perquè cobressin les quantitats en diners que es devien a Pere Camps.⁶⁷ El setembre d'aquell any, Francesc de Moler, habitant a Girona, expedí un document de procura per a Joan Ferrer Blanquerio, ciutadà de Barcelona, mitjançant el qual se l'autoritzava perquè recuperés els diners que es devien a la persona a qui representava.⁶⁸ Un altre cas és el de Francesc de Guimerà, que atorgava els corresponents poders perquè el reverend Onofre Gualbes tragués del compte que tenia a la Taula de Canvi de Barcelona la quantitat de 150 lliures.⁶⁹ Al llarg de la mateixa Cort, Bernat de Marles, abat comendatari de Santa Maria de Perpinyà, signà un document de procura perquè Rafael Ferrer cobrés en nom seu 25 lliures de la Taula de Canvi de Barcelona.⁷⁰ Durant la següent reunió parlamentària, la de 1563-64, Bernat Meca, ciutadà de Barcelona, encarregà a Antoni Casquer, mercader també de Barcelona, que diposités en nom seu 120 lliures a la Taula de Canvi de Barcelona.⁷¹

L'estada a Montsó era també un lloc idoni per reclamar als diputats, mitjançant els braços convocats a la Cort, antics pagaments no efectuats per la Diputació del General. Aleshores s'expedia un document de procura perquè un representant anés a demanar els deutes a la ciutat de Barcelona, ja que la persona que reclamava seguia el desenvolupament de les sessions parlamentàries. Així, per exemple, Lluís Oliver de Boteller, ciutadà de

66. AHPB, 361/86.

67. AHPB, 361/86.

68. AHPB, 361/86.

69. AHPB, 361/86.

70. AHPB, 361/86.

71. Arxiu Històric de la Biblioteca de Catalunya (AHBC), *Manuels Notarials*, f. 230.

Tortosa, expedí un document de procura perquè Pere Galcelles, ciutadà de Barcelona, reclamés dels diputats les rendes que li proporcionaven els censals morts de què disposava.⁷² També es podia demanar diners al mateix monarca, com fou el cas de Raimon Martí de Torrelles, alcaid de la vila de Bellver, que autoritzava Joan Muñoz de Salazar, provisor de les armades de l'Emperador, perquè cobrés en nom seu la quantitat que se li devia per haver avançat diners als soldats que tenia al seu càrrec.⁷³ Fins i tot també es venien a cobrar salaris endarrerits, com fou el cas de Bernat Aymerich, que havia estat oficial de Lluís Oliver de Boteller al vescomtat de Castellbó i per això reclamava 120 lliures.⁷⁴

A partir de l'exposició realitzada a les pàgines precedents, es pot constatar que la figura dels notaris dels braços en el si de les Corts esdevenia imprescindible. En primer lloc, perquè eren una peça més de l'engranatge que sistemàticament es posava en funcionament durant la celebració d'una Cort General. En segon lloc, eren unes peces clau perquè la intensa activitat econòmica o contractual que s'ha tingut ocasió de comprovar al llarg d'aquest treball es pogués portar a terme. Els serveis dels escrivans dels braços, amb una funció en aquells moments pública, s'utilitzaven per als interessos privats dels assistents a les reunions parlamentàries. Malauradament, com ja s'ha esmentat, la documentació no permet arribar a un coneixement exhaustiu de tots i cadascun dels negocis i tractes que es tancaven a Montsó, ja que en moltes ocasions només es té constància que s'ha realitzat alguna transacció a partir de les accions posteriors que generava aquesta, com era el cas dels documents de procura. Però a partir d'aquests documents només es coneix la quantitat que una persona determinada ha de cobrar o de pagar i que autoritza a una altra perquè ho faci. No es coneix qui és l'altra part que realitza el pacte, ni tampoc el negoci en qüestió. Ara bé, probablement es podrien identificar més peces d'aquest enorme puzzle que se'ns presenta diversificant la recerca als arxius locals i comarcals d'on eren originàries les dues parts contractants. També s'hauria d'ampliar considerablement el període objecte d'estudi, per tenir així les dades de les Corts realitzades al llarg d'un segle i poder identificar les persones que realitzaven negocis a les reunions parlamentàries i si totes les celebracions de Corts eren igual de fructíferes o hi havia diferències, i si n'hi havia, quins n'eren els motius.

72. AHPB, 361/86.

73. AHPB, 361/86.

74. AHPB, 361/86.

Una altra possibilitat seria realitzar estudis similars als regnes d'Aragó i València, ja que almenys durant l'època moderna es concentraven els assistents dels tres territoris a la vila de Montsó per a la celebració de la Cort general. Aquest fet triplicava probablement l'activitat econòmica que es realitzava a les Corts i que en aquests moments es desconeix.

Ara bé, la meua intenció no era pas arribar a conèixer tots aquests interrogants, ni molts altres que es plantejarien en una recerca d'aquest tipus, sinó simplement constatar l'oblit de la historiografia en qüestions que són paral·leles a la tradicional activitat de les Corts. Es pot arribar a obtenir molta més informació –a més a més de la política i la institucional– d'altres aspectes que estaven relacionats indirectament amb les reunions parlamentàries que es realitzaren a la Corona d'Aragó durant l'època moderna.

